

LA MIRADA

La Fundació Bernat Metge

JOAN RIPOLL

Acabem de celebrar, amb l'entusiasme habitual, la Diada del Llibre que aquest any s'escau en plena celebració del centenari de la creació de la Mancomunitat de Catalunya gràcies a la clarividència d'Enric Prat de la Riba. Un bon moment per refundre –llibres i context cultural– les dues celebracions i parlar de la Fundació Bernat Metge, una obra cabdal de civilitat i cultura ara estudiada precisament per Montserrat Franquesa en el seu llibre “La Fundació Bernat Metge, una obra de país (1923-1938)”, que recull la seva tesi doctoral.

Fruit del clima culturalista de l'època, amb el rerefons del noucentisme imperant que preconitzava el retorn al classicisme, la Fundació s'emmarcava dins d'un moviment que va recórrer tot Europa al llarg de les dues primeres dècades del segle XX amb el propòsit de traduir i divulgar l'obra dels clàssics grecs i llatins i posar-los a l'abast del públic lector habitual. La idea inicial fou de Francesc Cambó, polític i mecenes de la Lliga Regionalista, que n'encarregà la realització a Joan Estelrich, destacat assagista i diputat mallorquí que després, als anys cinquanta, esdevindria el primer representant d'Espanya a la UNESCO.

Estelrich s'emmirallà en l'associació Guillaume Budé que feia aquesta tasca a França i que n'era un model exemplar. La intenció era de dirigir-se al gran públic, no als especialistes, i fer-ne una labor humanística i pedagògica: oferir una col·lecció catalana de clàssics en edició bilingüe, és a dir, confrontant el

Joan Estelrich

DS

“La Fundació s'emmarcava dins d'un moviment europeu amb el propòsit de traduir i divulgar l'obra dels clàssics grecs i llatins”

text original amb la traducció al costat. La idea inicial era de publicar 300 volums en deu anys, una edició “necessària a Catalunya per completar l'edifici de la nostra Renaixença literària”, al-

trament “Catalunya no obtindrà la seva executòria d'alta i profunda cultura”, deia Estelrich.

La Fundació prengué el nom de Bernat Metge, prosista i traductor medieval, autor de “Lo Somni”, introductor del primer Renaixement a Catalunya, que fou funcionari de la cancelleria del rei Martí I; inicià les primeres passes l'any 1923, en un moment crític de la política catalana: els últims temps de la Mancomunitat i els primers de la Dictadura, que la suprimiria l'any 1925. Altrament, la guerra civil espanyola n'interrompia la funció el 1937, i la Fundació no va poder renèixer fins deu anys més tard; tot i així, en aquesta primera etapa aconseguí publicar 83 volums, que després de la represa arribarien fins als 393.

Joan Estelrich en fou director fins a la seva mort el 1958, i el succeïren Carles Riba i Miquel Dolç, i darrerament Montserrat Ros, tots ells especialistes en llengües clàssiques; de fet, els cervells de la col·lecció, portes endins, foren el catedràtic Joaquim Balcells com a llatínia i Carles Riba com a hel·lenista, amb la col·laboració d'eminents traductors com ara Carles Cardó, Marçal Olivari o Manuel de Montoliu, entre molts altres. Com dèiem, la col·lecció s'inicià el 1923 i la primera obra publicada fou “De la Natura”, de Lucreci, traduïda per Joaquim Balcells, a la que al primer any seguirien obres de Corneli Nepot, Xenofont i Ciceró, amb una mitjana anual de sis títols, el darrer dels quals seria, al 1937-38, el vuitè volum de les “Vides paral·leles” de Plutarc.

Una col·lecció d'aquestes característiques semblaria reservada a un públic minoritari, però el cas és que generalment fou acollida per una burgesia catalanista il·lustrada i, fins i tot, per molts lletraferits autodidactes de condició modesta. Tenim notícia, per exemple, que a Sabadell en foren subscriptors persones com Joan Arús, Miquel Crusafont, Josep Vives o Ferran Casablanques, entre altres. L'historiador i filòsof Miquel Carreras publicà al llarg de l'any 1926 una sèrie de vuitanta comentaris al “Diari de Sabadell” de l'època que anys més tard, al 1997, en commemoració dels setanta-cinc anys de la col·lecció, recollí la Fundació Bosch i Cardellach en un quadern amb el títol “La història llatina: notes a la Fundació Bernat Metge”; són notes breus molt personals suscitées per la lectura i la reflexió dels clàssics, així per exemple aquesta que obre el conjunt:

“Tàcit és el príncep dels historiadors llatins. Aquesta és la vella llegenda. Jo crec que altres, i en altres aspectes són iguals. En el magnífic esplet de la història llatina no hi han línies primeres i segones, no hi ha jerarquies, sinó variacions de meravella.// Vull dir a què és deguda aquesta gran elevació del gènere històric entre els romans. Penseu que inquirir això interessa perquè res pot influir tant sobre la història, la nostra història moderna, com una altra història antiga”.

Heus aquí com la història de la Fundació Bernat Metge, avui servida per Montserrat Franquesa, ens fa patent aquesta afirmació d'un mestre d'historiadors ■